

Pozityvistinės vaizduotės horizontai XIX a. antrosios pusės (para)moksluose

KĘSTUTIS ŠAPOKA

Lietuvos kultūros tyrimų institutas
k.sapoka@gmail.com

XIX amžius buvo laikotarpis, kai tarpusavyje paradoksaliai sugyveno „šaltas eksperimentinis objektyvizmas“ ir mito-ezoteriniai turiniai. Tai buvo naujos, brutali mechanistinės poetikos epocha, kurioje užgimė psichologija, psichiatrija, psichoanalizė, taip pat modernioji parapsichologija, savitai tyrinėjanti *sielą*. Šio straipsnio ribose pabandyčiau susitelkti ties vieno XIX a. pabaigos – XX a. pradžios prancūzų mokslininko, parapsichologo, Hyppolite'o Baraduco (para)mokslinė (para)eksperimentinė sistema, kurios esmė – įrodyti ir parodyti (vizualizuoti) eterinių vibracijų, tam tikros *substancijos*, kurią galima pavadinti ir *siela* ar *dvasia*, egzistavimą.

Esminiai žodžiai: istorija, XIX a. pozityvizmas, Hyppolite'as Baraducas, vaizduotė, parapsichologija, eterinės vibracijos, eterinis kūnas, siela, antika.

Ižanga

XIX amžiaus antroji pusė žymėjo galingą paradoksalią pozityvistinės vaizduotės proveržį Vakarų Europoje. Šis proveržis gali pasirodyti gana vulgarus ir primityvus senosios mitologijos ar krikščioniškosios sociokultūrinės, religinės tradicijų atžvilgiu, kaip jas nuskurdinantis, tačiau tuo pat metu XIX amžius ypač įdomus kaip savitos sociokultūrinės, mitopoetinės, (para)mokslinės ir estetinės eklektikos tarpsnis. Su nauju idealistiniu maksimalizmu buvo bandoma demaskuoti „senuosius prietarus“, kartu nesąmoningai semiant iš tos pačios – gilios, plačios – senosios kultūrinės mitopoetinės, mitofilosofinės ir religinės tradicijos.

XIX amžiaus antroje pusėje buvo pakloti modernaus mokslo pamatai. Tačiau kartu tai buvo laikotarpis, kai tarpusavyje paradoksaliai sugyveno „šaltas eksperimentinis objektyvizmas“ ir, sakykime, mitologiniai, netgi ezoteriniai-mistiniai, okultiniai turiniai. Tai buvo naujos brutali mitomechanistinės poetikos suklostėjimo metas, kai gimė psichologija, psichiatrija, psichoanalizė, mokslas, vadinamas parapsichologija, ar apskritai paramokslai, tyrinėję ezoterinį kūną, aurą, bandę pagrįsti jos egzistavimą ir netgi ją užfiksuoti.

XIX a. viduryje, taip pat plintant neklasikinės filosofijos idėjoms, tam tikro metapsichologinio lūžio kontekste buvo atsigręžta į žmogiškosios psichoegzisten-

cijos „gelmės“, kurios dažnai buvo su-
prantamos paslaptingos kvazimetafizikos,
kosmogoninėje (ir seksualinėje) plotmėje.
Priklausomai nuo (para)mokslinės krypties,
tokie nauji terminai kaip melancholija,
psichopatologija ar neurozė, sieta su isterija,
dažnai kėlė asociacijų su kvazimetafizi-
niais turiniais, kaip tam tikri nukrypimai
nuo (kvazimetafizinių ar kvaziokultinių
sistemų) normų. Pavyzdžiui, mesmerizmo
ir hipnozės metodai parodė, jog paslėpti,
užslėpti psichoturiniai, tarsi tam tikros ak-
tyviosios patpotencijos, sukelia neurotinius
susirgimus.

Bet koku atveju, daugelį XIX a. antrosios
pusės psich(pat)ologinių, parapsichologinių
doktrinų cementavo, pavyzdžiui, *psichinės
energijos* sąvoka, kurios samprata, aiškinimai
varijavo priklausomai nuo (para)mokslinių
paradigmų krypties. Garsus XIX a. psichi-
atras Cesare Lombroso psichinės energijos
balansu-disbalansu aiškino „paprastų“,
„genialių“ žmonių ir pamišėlių psichinės
struktūros ypatumus ir skirtumus.

*„Jei klausiamo, kuo gi iš tiesų geni-
jai fiziologiškai skiriasi nuo pamišėlių,
remdamiesi autobiografijomis ir stebėjimais,
pamatysime, kad skirtumas slypi
subtiliame ir liguistame genialių žmonių
jautrumo, imlume išpūdžiams. Laukinis
ar idiotas nejautrūs fizinėms kančioms,
jų aistros frigidinės, jie priima tik betar-
piškai su pagrindinių poreikių tenkinimu
susijusius pojūčius.*

*Genialių žmonių protiniai sugebėjimai,
jautrumas sublimuojasi didžiule psichine
energija, kuri ir tampa jų nelaimių ir šlovės
priežastimi. Šios asmenybės yra jautresnės,
nei paprasti žmonės. Jų išpūdžiai pasižymi
gyliu, ilgam įstringa jų atmintyje ir kom-*

*binuojami įvairiais būdais. Smulkmenos,
atsitiktinės aplinkybės, paprastam žmogui
tiesiog nepastebimos, genialiems įstringa
giliai sieloje ir perdirbami tūkstančiais
kombinacijų, kad virstų tuo, ką vadina
kūryba. Nors pastaroji tėra binarinė ir kva-
terinė pojūčių kombinacijos¹.*

Kalbant apie kiek kitus, specifinius
psichinės energijos ir jai giminingų kate-
gorijų, aspektus, šio straipsnio ribose bus
susitelkta ties vieno XIX a. pabaigos – XX a.
pradžios prancūzų mokslininko parapsi-
chologo Hyppolite'o Baraduco (para)mok-
sline (para)eksperimentine sistema, kurios
esmė – įrodyti ir parodyti (vizualizuoti)
eterinių vibracijų, tam tikros *substancijos*
arba *eterinio kūno* egzistavimą.

Hyppolite'o Baraduco „mokslinio
metodo“, kurį iš dalies galima vadinti ir
paradoksalia neoteosofijos atšaka, siste-
ma dabar suprantama labiau ezoterinių
prasmų plotmėje, tačiau ji įdomi tuo,
jog atstovauja ne grynajam mistiniam
okultizmui, tačiau tariamai nešališkam,
eksperimentiniam XIX amžiaus antrosios
pusės mokslui, ar bent tai jo daliai, kurioje
buvo tikima, kad grynąja moksline kalba
įmanoma pagrįsti klasikinio idealizmo,
ypač antikinės natūrfilosofijos postulatus,
kartu paradoksaliai juos tarsi „demistifi-
kuojant“ ir „paneigiant“.

Baraduco „moksliniai eksperimentai“
įdomūs tuo, kad savitai eklektiškai perin-
terpretuoja antikos, ypač aristotelizmo,
filosofinę tradiciją, suteikdamas jai para-
doksalių „brutaliai modernių“ bruožų.
Kartu Baraducas, kaip ir, pavyzdžiui, XIX a.

1 Ломброзо, Ц. *Гениальность и помешательство*.
С.- Петербургъ, 1892, р. 21.

neurologas Jeanas Martinas Charcot, kurdamas isterijos nozologinę ikonografiją, savo veikaluose paliko ne mažiau įdomią ir paradoksalią fotografinio eterinės substancijos arba *sielos* atvaizdų kolekciją.

Straipsnyje aptariami esminiai Hyppolite'o Baraduco (para)mokslinio eksperimentinio metodo ir teorijos bruožai, kartu juos aptariant kai kurių antikos (ypač platonizmo ir aristotelizmo) kategorijų kontekste. Tokiu būdu bandomas atlikti tarsi naujosios kvazi-pozityvistinės vaizduotės pjūvis, išskiriant originalius aktualaus laikotarpio (t. y. XIX a. pabaigos) mąstymo lygmenis ir kartu iškeliant į pirmą planą senąsias kultūrinės mitologemas, kai kuriuos antikinio filosofavimo rudimentus.

Okultizmas ir „pozityvizmas“

XVIII amžiuje po truputį augant pozityvizmo idėjų svariui, kartu pradėjo formuotis ir paradoksali pozityvistinė vaizduotė, neva atmetanti vaizduotės „prietarus“, vėlesniais amžiais išvysčiusi savitą kvazimitologinę teoriją ir būties, aplinkinio pasaulio objektyvizavimo metodus, būdus, savitą „mokslinę“ ikonografiją.

Paramokslininkas (o gal (para)estetikas) Franzas Mesmeris sukūrė *vitalizmo* ir *energijos* terminus. Energija yra tam tikra substancija, srūvanti kūnu ir galinti jį palikti, susisiekti su aplinka ir kitais žmonėmis. Tai galima aiškinti grynai fizikiniais dėsniais, tačiau galima ir kvazi-fizikiniais arba kvazimistiniais, kaip tam tikrus fluidus, srūvančius per, kūne ir iš kūno. Galima sakyti, kad tuo metu prasidėjo *sielos* sampratos klasikinių vaizdinių (kalbiniame ir ikonografiniame diskursuose) radikalaus transformavimo(si) procesai.

Kartu šių transformacijų bei metapsichologinio kultūrinio posūkio fone formavosi ir kvazimistinės *psichinės energijos*, *pasąmonės*, o kartu ir įvairių *psichopatologijų* (kurių etimologija iš dalies buvo perimta iš *demoniško apsėdimo* tradicijos) terminai. Pavyzdžiui, „neurozės“ terminą jau 1777 m. vartojo škotų medicinos profesorius Williamas Cullenas.

XIX a. ši sąvoka dažnai vartota naujojo pozityvizmo dvasią propaguojančiose besiformuojančiose psichiatrijoje ir neurologijoje, kuriose neurozės laikytos apibrėžtos lokalizacijos nervų sistemos veiklos ligomis. Vis dėlto, nepaisant radikaliai objektyvistinių inspiracijų, net ir, pavyzdžiui, Sigmundo Freudo teorijoje, didžiosios dalies psichiką ar psicho-meterialų (alter) pasaulį apibrėžiančių kategorijų šaknys dažnai maitinosi antikine mito-filosofine, retesniais atvejais kitų mokslininkų teorinėse sistemose ir scholastine pasaulio matymo bei aiškinimo tradicija.

Kalbant apie kai kurias specifines XIX a. (para)mokslų šakas, paradoksalu buvo tai, kad buvo stengiamasi sulieti į vieną radikaliai mechanizuotus, pozityvistinius metodus, bandant įrodyti grynai idealistines maksimas. Panašiu keliu ėjo vadinamosios „mokslinės“ mesmerizmo arba magnetizmo tradicijos, ilgainiui išsirutuliojusios į *fluidinę* ir *spiritualistinę* „mokyklas“. Buvo sutariama, kad egzistuoja tam tikra substancija, vadinama *alternatyviu dvasiniu kūnu*, tačiau skirtingų pakraipų „mokslininkai“ skirtingai aiškino šios substancijos kilmę, sudėtį ir funkcijas. Pasipylė entuziastingų, vienas už kitą išradingesnių mokslinių eksperimentų, bandžiusių apskaičiuoti, užfiksuoti, „pagauti“ alternatyvų kūną, lavina.

Buvo ištobulinti tam tikri fiksavimo, fotografavimo būdai, dažniausiai besiremiantys sensitivityviu fluidų poveikiu fotoplokštelėms. Šis poveikis sklisdavo iš mediuomo. Taip buvo bandoma užfiksuoti vitališkas jėgas, mintis, sapnus, vaiduoklius, astralinį kūną.

Vienas pirmųjų buvo Karlas von Reichenbachas, panaudojęs pusiau telepatinio fiksavimo metodą 1861 metais. XIX a. pabaigoje tokie metodai išpopuliarėjo. Vieni žymesnių šio metodo puoselėtojų buvo prancūzų mokslininkai Louis'as Darget'as ir šiame straipsnyje aptariamas Hyppolite'as Baraducas. Baraducas bandė ir, jo paties nuomone – sėkmingai – užfiksuoti mintis ir psichinę energiją, tam tikrą substanciją, kurią galima būtų pavadinti *alternatyvaus kūno šviesa*. 1889 m. čekų mokslininkas B. Navratilas savo fotoeksperimentams apibūdinti pavartojo žodį „elektrografija“.

1898 m. rusų inžinierius Yakovas Narkevich-Iodko demonstravo elektrografą penktojoje Rusijos technikos sąjungos parodoje. 1939 m. du čekų mokslininkai S. Pratts ir J. Schlemmeris publikavo fotografijas, kuriose buvo užfiksuotas švytėjimas aplink medžio lapą. Tais pačiais metais rusų elektroinžinierius Semionas Kirlianas kartu su žmona Valentina, stebėdami ir fiksuodami pacientą, gydytą elektros generatoriaus pagalba Krasnodaro ligoninėje, išrado fotografavimo metodą, vėliau pavadintą „Kirliano fotografija“. Mokslininkai pastebėjo, kad, kai elektra prasiskverbėdavo pro paciento odą, atsirasdavo tam tikra švytinti aura, primenanti tai, ką dabar vadiname *neono šviesa*. Austrų psichoterapeutas Wilhelmas Reichas išplėtojo kosminės energijos, sąveikaujančios

su mumis, teoriją ir sukūrė *orgono*, neva nustatančio ryšį su kosmine energija ir tokiu būdu įkraunančio pacientus, įrenginį, kurį intensyviai naudojo savo klinikinėje praktikoje. Panašūs parapsichologiniai metodai gyvuoja iki šiol, tiesa, priskiriami paramokslinėms sritims.

Eterinės vibracijos, biometrinis ir ikonografinis metodai

Taigi 1896 m. prancūzų mokslininkas, parapsichologas Hyppolite'as Baraducas sukūrė elektrografui artimą įrenginį, dar vadinamą *biometru* (tuo metu buvo žinoma daug energijos matavimo ir fiksavimo metodų – „grafinis“, „elektrografinis“, „vittografinis“, „odografinis“, „psichografinis“), matuojantį žmogaus eterines vibracijas, fiksuojant abiejų rankų judesių daviklius. Rankos, arba plaštakos yra tos simbolinės vietos (kanalai), pro kurias geriausiai sklinda eterinės vibracijos², be to, abi plaštakos susijusios su Kairės vs Dešinės, Rytų vs Vakarų, ir panašia ezoterikos semantika. Apskritai žmogaus kūnas, smegenys ir jų eteriniai atitikmenys susiję su tam tikrais universaliais ciklais arba 12 orientacijų, atitinkančių 12 mėnesių metuose, 12 dienos ir nakties valandų, ir 12 abiejų rankų formulių. Kūno ir su juo susijusio eterinio kūno, arba sūkurio (vortex) konstitucija aiškinama sudėtingos simbolinės sistemos pagalba.

Biometrinis metodas, arba tiesiog bio-

2 Taip pat dvasinės ir mentalinės jėgos (eterinė vibracija) gali būti išspinduliuojamos arba išskiriamos pro nosies gleivinę, psichinę distanciją ir intymumą, kairiąją akį, gerklas, burną, iškvėpimą, žvilgsnį, širdį. Kartais gali būti išskirtos pro genitalijas intensyviaus mylėjimosi metu. Retais atvejais – pro pėdas levituojant.

metrija, pasak Baraduco, leidžia nustatyti tam tikrų eterinių vibracijų, tam tikros energijos rūšies prigimtį ir užfiksuoti mūsų dvigubo – fizinio ir psichinio – vitališkumo pusiausvyrą. Sudėtingas biometrinis įrenginys parodo mūsų vitališkumo specifiką, „Z“ fluktuaciją, jos poliarizaciją, ideografines kryptis. Aparatas matuoja jėgą, kurią galima pavadinti „zoetriu“ arba ypatingu „kaloriku“ (tariamą šilumos vienetu), kuris dar nėra apibūdintas, apibrėžtas. Pasak paties Baraduco, biometras skirtas matuoti išimtinai mūsų *vitališkumo vibracijai*. *Tai yra antropometrinis žmogaus vitališkumo matavimo ir fiksavimo metodas, išmatuojantis radiobūklę, pritaikomą ypač jautriems žmonėms*³.

Ši vibracija, biometrinio įrenginio atveju, be jokio kontakto molekulių judėjimo dėka, judina adatą, brėžiančią tam tikrus rodmenis – adatos brėžiami apskritimai atkartoja individo kūno vibracijų apskritimo arkos, savotiškos auros, formą. Kiekvienas auksinės (!) adatos kryptelėjimas į kurią nors pusę, tiek ar tiek laipsnių kampu, daugybės sudėtingų, plika akimi *nematomų* procesų dėka, preciziškai tiksliai nusako aktualią eterinių vibracijų sūkuriu *padėtį*, arba tam tikrą *elektro-fluido-psichinę būklę* (iš dalies lygintiną su aero-hidro-chemine kūno būkle).

Eterinis vitališkumas sutampa su mūsų fiziniu kūnu ir orientuojasi į laiką bei erdvę. Siauresne prasme biometras leidžia apčiuopti tam tikrą eterinę vibraciją, užfiksuoti žmogaus *fluidus*. Visa tai apibendrinant, galima

pasakyti, kad visi Baraduco biometriniai eksperimentai ir juos lydinti retorika sukasi aplink esminę ašį, kurią galima pavadinti tiesiog *siela*. *Kiekvienas iš mūsų aplink save turime tik sau būdingą vibracijų „sūkurį“ (vortex), paaiškinantį mūsų vitališkumą, siejamą su dvasia, siela, kurios jautrumas ir elastingumas, lankstumas matuojami apskritimo arkos ribomis; jos ribos suteikia kryptį ideografinėms vibracijoms, kurias galima palyginti su aukštais garso tonais, ar spalvų spindėjimu. Tai vibracija, kuri mums įkvepia gyvybę ir pati yra gyva; tai universalaus gyvenimo akimirksnio ekspresija, veikianti mumyse ir turinti įtaką mūsų aplinkai*⁴. Baraducas matematiškai ir grafiškai fiksuoja substancialų sielos egzistavimą.

Eterinės vibracijos yra ne kas kita kaip psichomateriali, tąsi sielos substancija, įrodanti ir, pavyzdžiui, minčių, kaip tam tikros kvazisubstancijos, elementariųjų psichocheminių dalelių junginių, materialumą.

Tai tampa dar akivaizdžiau, kai Baraducas pasitelkia ir vadinamąjį „ikonografinį“ metodą. Jis simbolizuoja, galima sakyti, telepatinį „fotografavimą“, kai tam tikros nematomos substancijos „įsirašo“ fotoplokštelėse savaime, kaip eterinių vibracijų, veikiančių jautrų šviesai (!?) fotoplokštelių paviršių, padarinys. Ikonografinis metodas fiksuoja *vaizdinių formas arba nematomas vibracijas ir skiriasi nuo elektrografijos metodo, kuriame fotografiją reikia suprasti spiritualistiškai. Aš nekalbu nei apie matomas formas, kurias fotografuojame, nei apie mediumus, reikalingus tokiais* (elektrografijos – K. Š. past.) *atvejais*.

Dar įdomiau tai, kad šis „fotografavi-

3 Baraduc, H. *Les vibrations de la Vitalité humaine: méthode biométrique appliquée aux sensitifs et aux névrosés*. Paris: Librairie J.-B. Baillière et Lils, 1904, p. VII–VIII.

4 Ten pat, p. 4.

mas“ remiasi paradoksaliais (galima sa-
kyti –vaizduotės) dėsniais. *Tai nesusiję su
saulės šviesa, ta šviesa, kuri išryškina objek-
tų kontūrus fotoplokštelėse linzių pagalba.*
<...> *manęs nedomina vulgari fotografija,
fiksuojanči išpūdžius; priešingai, paprastai
aš stengiuosi išryškinti fotoplokštelėje kva-
pus, dujas, intymias nematomas objektų
vibracijas, ar vibracijas vos matomas tik
tamsoje⁵.*

Ir nors Baraducas apsidraudžia, kad
ikonografijos metodu užfiksuoti vaizdiniai,
kaip ir viskas eksperimentiniame moks-
le, dar yra „diskutuotina“, tačiau galime
numanyti, jog pačiam mokslininkui šiuo
metodu išgaunami (at)vaizdai nekelia nė
menkiausių abejonių. Mokslininkas toliau
plėtoja savo teoriją, grįžtą eksperimentais.
Ikonografinio fotografavimo metu *foto-
plokštelėse lėtai ryškėjantys vaizdai susiję
ne su saulės, o su elektrovitališka šviesa*
(„gūsiu“, „iškvėpimu“), paprasčiau tariant,
*susiję ne su išorinės objekto šviesos, tačiau
su, jei galime taip pavadinti, vidinės šviesos,
dvasios sklidimu ir jo fiksacija⁶.*

Tokiam metodui nebūtinos įprastos
fotografavimo procedūros ir technologi-
niai įrenginiai; nereikia dienos šviesos,
kuri išryškina matomus objektus, kadangi
visa šio metodo logika remiasi kūrybiniu
paradoksu. Šis metodas veiksmingas būtent
tamsoje ir, kaip buvo minėta, nereikalauja
šviesą fokusuojančių linzių, objektyvo, nes
fiksuojiama eterinė substancija, neįtelpanti į
mums įprastą šviesos supratimą. Siela, tam

tikros rūšies jos arba aplinkos vibracijos
„įsirašo“ į fotoplokštelę tamsoje ne įprastu
„fizikiniu“, t. y. „šviesos piešimo“, būdu, ta-
čiau tam tikru alternatyviu psichovitališko
spinduliavimo būdu.

Egzistuoja mums žinoma saulės šviesa,
elektros šviesa, rentgeno spinduliai ir taip
toliau. Lygiai taip pat egzistuoja daug mums
dar nežinomų „šviesos“ ar spinduliuotės
inkarnacijų, kaip kad tam tikros *juodos* arba
tamsios šviesos rūšys. Būtent šią „juodąją
šviesą“ tyrinėja ir fiksuoja Baraducas. Kaip
bebūtų, ši šviesa taip pat gali „įsirašyti“ į
fotoplokštelę išryškėdama tamsoje ar prie-
tamoje „kaip šviesesnė už tamsą“ (gyvosios
potencijos dėka) juoda šviesa, tam tikrais
paradoksaliais būdais atsispaušti joje kaip
alternatyvi šviesos forma. Ir nors vizualiai
ji tampa panaši į mums įprastos šviesos
„debesis“ ar tiesiog „spinduliavimą“, tai
tiesioginė psichografinė dvasinės-eterinės
šviesos, tarsi „X“ spinduliuotės, projekcija.

Hipnogeniniai sielos taškai (sutam-
pantys ir su fizinio kūno tam tikromis
vietomis) jautresni ir imlesni įvairiems
vibracijos poveikiams, savo ruožtu ak-
tyviau išspinduliuoja dvasinę-eterinę
šviesą. Padidėjęs žmogaus psichogeninis
jautrumas tiesiogiai susijęs su dvasinės
šviesos vibracijomis ir galimybe jas „įra-
šyti“ be saulės šviesos ir elektros poveikio
fotoplokštelėje. Kadangi tai susiję su
mentalinės substancijos fluktuacijomis,
vadinasi, ir mintys, sapnai kaip sielos
substancijos (vibracijų) dalys gali būti
materializuotos ir, žinoma, užfiksuotos.
Todėl, pavyzdžiui, klausos telepatijos
būdu gali būti užfiksuotos (vizualizuotos)
net klausos haliucinacijų substancijos, jų
vibracijos, psykčio fluidai ir pan.

5 Baraduc, H. *L'Iconographie en anses: de la force
vital cosmique et la respiration fluïdique de l'ame
humaine.: son atmosphère fluïdique.* Paris: Geroges
Carré et C. Naud, 1896, p. 5.

6 Ten pat, p. 6.

Įmanoma fotoplokštelėje radiografiškai „pagauti“ ir patogeninius fluidus įvairių neurozių, pavyzdžiui, susijusių su seksualine sfera, atvejais arba išskirti, „diagnozuoti“ telepatinio poveikio ligas. Abstraktūs tamsios šviesos fono trukdžiai ir jų kryptys, biometrinių skaičiavimų ir telepatinio fotografavimo(si) sistemoje gali parodyti vaginalinius spazmus, polinkį į savižudybę ir panašius simptomus. Įmanoma fiksuoti tik tam tikros rūšies fluidus, vibracijas, tačiau įmanoma „įrašyti“ ir viso eterinio kūno substancialų pavidalą.

Atsižvelgiant į ikonografinio vizualizavimo duomenis, t. y. užfiksuotų fluidų *kryptis, formas, intensyvumą* galima taip sureguliuoti biometrinių aparatą, kad šie patogeniniai fluidai, vibracijos būtų paveikti, neutralizuoti kontrvibracijomis – stabilizuojančiomis arba destabilizuojančiomis (nelygu ko reikalauja neurotinio paciento būklė), taigi veikti ir terapinėje plotmėje. Biometro kuriamas vibracijas nukreipiant įvairiomis kryptimis įmanoma „iškrauti“ ar „įkrauti“ žmogaus vitališkumo „akumulatorių“.

Ekperimentuodamas Baraducas (už) fik savo moters, kenčiančios nuo religinės obsesijos, eterinę vibraciją, kuri, žinoma, skyrėsi savo forma nuo kitų tiriamųjų eterinių vibracijų formų, pavyzdžiui, savo horizontalia kryptimi.

Eterinis kūnas, normalios ar patogeninės vibracijos neatsiranda iš niekur. Ši substancija savotiškai tąsi, taki ir, kas svarbiausia, atsirandanti iš universalios kosminės substancijos, neatsiejamai susijusi su *kosminiais metafluidais* arba metavibracijomis. Taigi eteriniai kūnai yra universalios, Gyvos ir Protingos kosminės

eterinės jėgos individualizuoti pavidalai, elementai. Būtent iš šios kosminės jėgos, kosminio proto, Visatos gimsta atskiros sielos. Vibracijų tarp jėgos „Z“ ir vibruojančio eterio sąveika veikia kaip universalios kosminės Gyvybės ir mažos, individualios žmogiškos gyvybės tarpusavio sąveika. Kadangi sielos sudarytos iš tos pačios Kosminės substancijos arba *materijos*, tai turimas omenyje ne tiek fizinis, kiek *metafizinis* eterinių vibracijų ar eterinių kūnų tąsumas, takumas, perimamumas.

Tąsumo ir universalios materijos, eterinėmis gijomis, tarsi Ariadnės siūlu, susiejančios visus ir viską principu gali veikti ir patogeninės vibracijos, kai tam tikrų neurotinių, į epilepsiją, mediumizmą, telepatiją linkusių žmonių eterinius kūnus, sūkurius (*vortex*) gali įsiskverbti svetimi sūkuriai, paveikti patogeniniai fluidai. Tam tikru paros metu, susijusiu su *demonišku* jėgų aktyvumu, šie *kvazidemoniški* (!) sūkuriai gali prasiskverbti pro organinę sistemą ir (ne)prognozuojamai individą paveikti.

Taigi, tarsi apskant ratą, grįžtama prie ištakų ir kiek transformuotais pavidalais priartėjama prie apsidėmo retorikos ir idealistinio sielos aiškinimo. Plačiąja prasme biometrinių metodas nustato ir fiksuoja ne tik individualias eterines vibracijas, tačiau kosminių vibracijų arba kosminių jėgų individualizavimosi ir vitalizavimosi mumyse, taip pat deindividualizavimosi ir sugrįžimo į kosminę terpę procesus. Nustatomas ir fiksuojamas „instinktyvios kosmoso kuriamosios“ arba „kosmoso vaizduotės jėgos“ jautrumas, tąsumas (elastingumas), vaizdinių formavimasis, kuriančioji geba ir jos santykis su mūsų sielomis.

Eterinės vibracijos ir antikinė kosmogoninė siela

Studijuodamas „indų–rytų“ skulptūras viename iš muziejų, Baraducas suprato, kad dažnai „primityvių tautų“, senojo pasaulio toteminėse skulptūrose vaizduojamos dievybės, atliekančios tam tikrus veiksmus (dažnai rankomis) ir tai visiškai sutampa su jo alterezoterine (kairės–dešinės rankų) vitališkumo teorija. Baraduco manymu, dievybių atliekami veiksmai ir jų simbolinė įkrova tiesiogiai susijusi su kosmogoninėmis „zoeterio“, arba vitališkumo apskritai, kategorijomis. Lygiai taip pat indų svastika ar kita senojo pasaulio simbolika beveik išreiškia vibracinių sukurių (*vortex*), *sielos*, kurią jau įmanoma pamatuoti ir išreikšti matematiškai ir grafiškai, sąrangos ir santykio su kosmosu esmę. Tiesiog tobulėjant mokslui, daugelį reiškinių, „tamsioje praeityje“ priskirtų mistikos sferai, galima paaiškinti mokslinių eksperimentų būdu. Pavyzdžiui, eterio vibracijos yra ne tik tam tikra *entelechinė* substancija, kurią galime vadinti siela, tačiau ir psichomaterialios Visatos Gyvasties (visumos) dalelės. Šis požiūris taip pat yra ir savotiškas antikinės natūrfilosofijos teorijų mišinys – prisiminkime Anaksimandro pirminę materiją (plazmą) – orą, Herakleito pradų vienvės dėsnį kaip Kosminį protą ir pirminę materiją – ugnį, Leukipo ir Demokrito atomizmą – savaimingą materijos (medžiagos) virsmą kosmosu su jo daiktų įvairove, Anaksagoro *nous*, arba proto sąvoką, galų gale Platono ir Aristotelio teorines sistemas.

Pasak Baraduco, *vitališka kosminė jėga instinktyviai pasidalija ir per vienijančią poliarizaciją tampa Anima bruta, natūra-*

liomis instinktyviomis sielomis. <...> Atskira dvasia yra universalios dvasios dalelė; <...> ši individualizuota, naujai įcentruota, instinktyvi kosmo-žmogiška esybė yra tapati kosminės Gyvasties intymumui, tokiam intymumui, jog kosminės vibracijos ir mūsų fluidinės vibracijos veikia vienos kitas taip, kad mūsų oda yra viso labo fiktyvi riba tarp universalios kosminės Gyvasties ir individualios gyvybės. Tai reiškia, kad jutiminė pasaulio dvasia yra mūsų dvasios gimdytoja. Juk ir, pasak antikos mąstytojų, kosmosas yra gyva esybė, turinti sielą ir protą, gimusi iš dieviško praregėjimo akto.

Aristotelinėje pasaulio, būties aiškinimo sistemoje Visatos kūnas buvo sutvarkytas taip, kad jam nereikėtų jokių organų ar kūno dalių. Visatos „kūnas“ artimiausias tam, ką mes vadiname sau pakankamu protu. Pačiame šio Visatos (o pasak Platono – Dangaus) kūno, sudaryto iš visų keturių esminių materijų, centre įkurdinta dvasia arba siela, kuri kartu amžina ir kartu daloma daugybėje gyvų būtybių. Visata–Dangus yra matomas, o štai siela – nematoma. Maža to, pati būdama tam tikra substancija, ji įkurdinama kitoje substancijoje, gimusioje kartu su Dangumi – laike, nors sielai laiko matavimai ir netinka. Siela daloma daugybėje gyvų būtybių, nes *visą šitą lydinį Jis (Visatos gimdytojas) padalino sieloms, kurių buvo lygiai tiek, kiek žvaigždžių, kiekvieną sielą priskirdamas žvaigždei. Užkeldamas sielas ant žvaigždžių, tarsi ant tam tikro vežimaičio, Jis apreiškė joms visatos esmę ir likimo dėsnius, kad pirmasis gimimas bus vienodas visoms sieloms, kad nė viena nebūtų pažeminta, ir kad dabar kiekvienai jų, išsisklaidžius, reikės susitapatinti su tam tikrais laiko matmenimis. <...> kai sielos pagaliau bus apgyvendintos*

kūnuose, o kiekvienas kūnas kažką priims ir kažką (iš)spinduliuos, reikia, kad sielose užgimtų bendri pojūčiai⁷.

Kaip jau buvo minėta, eterinės vibracijos, sukūriai (vortex), tiesiogiai tam tikromis gijomis susiję su Kosmosu, Baraduco teorijoje ir praktikoje reiškia tam tikrą psicho-materialią potenciją, kurią, žinoma, eklektizuodamas ir modernizuodamas taip pat iš dalies skolinasi iš Aristotelio, pasak kurio „substancija mes vadiname tam tikrą vieną būties rūšį. Substancijoje skiriame, pirma, materiją, kuri pati dar nėra tam tikras konkretus daiktas, antra – formą bei sąvoką, kuri leidžia mums apibrėžti konkretų daiktą, ir trečia – tai, kas susideda iš materijos ir formos (patį konkretų daiktą). Materija yra potencija, o forma – aktualybė (entelechia) <...> Bet nors gyvis yra tam tikras kokybiškai apibrėžtas kūnas – toks, kuris turi gyvybę, vis dėlto kūnas nėra tapatus sielai, nes jis negali būti priskirtas daiktui kaip tam tikra savybė, greičiau jis yra pamatas, kuriam savybė gali būti priskiriama, t. y. medžiaga. Substancijomis dažniausiai laikomi kūnai, nes jie yra visų kitų kūnų pradai⁸“.

Eterinės vibracijos, kurias Baraducas dažnai vadina tiesiog *siela*, kaip jau buvo minėta, yra ne tik psichomateriali substancija (alternatyvi materialumo forma), tačiau ir tam tikra paradoksaliai suvokiama alternatyvios šviesos (dažnai paradoksaliai juodos, sukuriamos kalbinės vaizduotės pagalba) forma, tam tikras metafiziškai permatomas pavidas, daugiau ar mažiau išlaikantis tam tikros pusiau aptakios formos pavidalą.

Aristotelis kalba apie permatomumą – tokie kūnai yra oras, vanduo ir daugelis kietųjų kūnų. Jie permatomi ne dėl to, kad vienas yra vanduo, antras – oras, bet dėl to, kad abiejuose glūdi ta pati pirminė ypatybė, kuri būdinga ir amžinam kūnui Visatos aukštybėse. O šviesa yra šio Prado, t. y. permatomumo, kiek jis yra permatomas, veiklos šaltinis. Kur tas pradas yra tik potencialiai, ten atsiranda tamsa. Šviesa yra tarsi permatomumo spalva, kai ji įgyja aktualumą iš ugnies arba ko nors panašaus į aną elementą aukštybėse, nes ir šiam elementui (eteriui) būdinga tam tikra savybė, kuri yra ta pati ir ugnies⁹.

Taigi Baraduco (para)mokslinėje teorinėje sistemoje sielos ir Kosmoso santykio problematika paradoksaliai persisluokniuoja su kai kuriomis platonizmo ar aristotelizmo idėjomis bei „perkoduojama“ į „eksperimentinį metodą“, kuriame „tiklinamos“ kūno ir sielos, sielos ir Kosmoso santykio ypatybės, o „orakulo“ vaidmenį užima siaurąja prasme tam tikras įrenginys, plačiąja prasme esantis naujosios pozityvistinės vaizduotės inkarnacija, simbolizuojanti modernią būties simbolinio iškodavimo ir įprasminimo sistemą. Įmantrus įrenginys kuria tam tikrą performatyvų (para)mokslinio (para)ritualo erdvėlaikį.

Sudėtingas mechaninio mitoritualinio medijavimo procesas, ko gero, atkartoja antikinį sielų persikūnijimo kelią, kadangi dalyvauja daugelis esminių materijų, reikalingų tokiai persikūnijimo, transformacijos *kelionei* (pavyzdžiui, vanduo, auksas, elektra ir t. t.). Nematoma žmogaus siela kaip tam tikra individualizuota kosminės vibracijos

7 Платон. Филеб. Государство. Тимей, Критий. Москва: Мысль, 1999, p. 444.

8 Aristotelis. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis, 1990, p. 346.

9 Aristotelis. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis, 1990, p. 362.

visumos dalis, pralaidi kitų fluidų įtakoms ir pati spinduliuojanti savo energiją, turi pereiti tam tikrus biometro sukuriamus ir fiksuojamus „ciklus“ tol, kol tampa matoma (sakykime, aprašytus abstrakčia paramoksline kalba ar vizualizuota fotoeksperimentų pagalba). Kitaip tariant, paprastai nematoma siela, kaip ir, pavyzdžiui, platonistinėje mitoidealistinėje filosofijoje, turi būti perkelta į tam tikrą paralelinį erdvėlaikį, kitą matavimą (šį kartą sukuriama mechanikos) tam, kad taptų matoma ir galėtų patirti tam tikras transformacijas.

Štai kaip Platonas aprašo nemirtingų sielų persikūnijimą – *kai visos sielos išsirinko vieną ar kitą gyvenimą, jos burtų keliu ėjo prie Lachesis. Kuri kurį genijų sau išsirinko, su juo, kaip gyvybės saugotoju ir pasirinkimo vykdytoju, ji siunčiama toliau. Visų pirma tas saugotojas veda sielą pas Klotą, į jos verpstės sūkurį: taip patvirtinamas kiekvieno burtų keliu išsirinktas likimas. Po prisilietimo prie Kloto, veda sielą prie Atropos verpstės, kuri gyvenimo giją paverčia nebeatšaukiama. Nuo čia siela, nebesidairydama atgal, eina prie Anankos sosto ir jį pereina. Kai visos sielos pereina šį sostą, jos kartu per nepakeliamą karštį ir tuo pat metu darganą, keliauja į Letos lygumas, kuriose nėra nei medžių, nei kitos augalijos. Vakarop jos įsikuria prie Ameleto upės¹⁰, kurios vanduo nesilaiko jokiam inde. Visos sielos turėjo šio vandens gurkštelti, tačiau tos, kurios gėrė nejausdamos saiko, viską pamiršo. Kai visos sielos sugulė, tą patį vidurnaktį ėmė žaibuoti ir užklupo žemės drebėjimas. Netikėtai visas sielas pradėjo*

nešti aukštyn į skirtingas puses, į tas vietas, kuriose joms buvo lemta gimti ir jos pasipylė danguje tarsi žvaigždės¹¹.

Pasak Baraduco, tai, kas reiškiasi mūsų sielose, jas formuoja (arba ir yra siela) – ne kas kita kaip kosminės Gyvasties energijos pliūpsniai ar atoslūgiai (kvėpavimas), kitaip sakant – mus pranokstančios universalijos, neturinčios pradžios ar pabaigos, individualizuotas eteris. Todėl fizinė mirtis nėra pabaiga, tiesiog poilsis prieš naują sielos, eterinio kūno transformaciją ar transmutaciją. Siela yra nuolat veikiamą (universalios Kosminės jėgos struktūras atkartojančių) Gyvybės ir Mirties fluidų, tarsi patekdama į „šviesos“ ar jos metamo „šešėlio“ zonas. Ji nemiršta, tik keičiasi jos pavidalai. Eterinės vibracijos yra kosminio Gyvenimo ir Mirties ciklą dalis, nes taip pat egzistuoja ir beformiai mirties fluidai, tarsi Gyvenimo fluidų šešėlis, kurie yra šviesos antipodas, šviesos nebuvimas. Visa tai galima būtų pavadinti sielų nemirtingumu, persikūnijimu, šiek tiek sutampančiu su Likimo retorika, tačiau šiuolaikinis (t. y. XIX a.) mokslas atmesdamas „mistinius prietarus“ šią sąvoką gali paaiškinti (ar paradoksaliai apdainuoti) ir vizualizuoti eksperimentine kalba.

Pavyzdžiui, to laiko neurologas J. M. Charcot naująją patoobjektyviąją tikrovę, vis dėlto, šiek tiek užtemdomą senojo demonizmo šešėlių, tiesiog „ištraukia“ iš kultūros ir religijos paveldo „<...> mes siūlome parodyti isterinės neurozės išraiškas, atspindėtas dailėje, kurios buvo vertinamos ne ligos, tačiau dvasios perversijų ir netinkamų veiksmų kontekste. <...> dailė,

10 Nerūpestinga, ištrinanti rūpesčius – šiuo atveju Leta ir Ameletas yra tapačios upės, reiškiančios užmarštį.

11 Платон. *Филеб. Государство. Тимей, Критий*. Москва: Мысль, 1999, p. 419–420.

apleisdama simbolinę kalbą, transformavosi į detalias gamtos studijas. Apsėstųjų pavidalai apnuogina archajinių konvencijų ar pavienės vaizduotės ženklus tam, kad galėtume juos parodyti tikroviškai – kaip nesunkiai atpažįstamą isterinę neurozę¹².“ Iš simbolinio mąstymo neva pašalinamas simbolinis mąstymas, paliekant vietą „grynajai demitologizuojančiai ir demistifikuojančiai analizei“. Tačiau, kalbant naujojo simbolizmo, pavyzdžiui, kiek vėliau susiformavusios psichoanalizės terminais, „pašalinimą“ ir „demistifikaciją“ šiuo atveju reikėtų suvokti labiau kaip *išstūmimą* ir *racionalizaciją*, taigi ne ką mažiau simboliinius (ir paradoksalius) būties, egzistencinių kategorijų reįprasminimo procesus.

Taigi sukuriama nauja ir paradoksali ikonografija, kartu besiremianti klasikinės kultūros pagrindu ir groteskiškai ją iškreipianti, kartu įgalinanti naują (para) mistinį, (para)ezoterinį tikėjimą tuo, kas pateikiama kaip nauja *radikaliai objektyvi* (para)tikrovė.

Kadangi siela ar dvasia yra tam tikra „objektyviai“ užfiksuojama ir išmatuojama psicho-materiali substancija, todėl ir mintys, sapnai, pyktis ar meilė taip pat turi tam tikras psicho-materialias formas, sudarytas iš tam tikrų psichoaktyvių eterinių dalelių, todėl dabar (t. y. XIX a. paradoksalus pozityvizmo kontekste) tampa aišku kokios jėgos, substancijos buvo personifikuojamos senosiose civilizacijose ar antikoje kaip įvairios dievybės. Naujojo pozityvistinio mito scenografijos fone, drastiškai pakitusiais, abstrahuotais pavidalais,

neatpažįstamai nugrimuoti moderniam pasauliui pritaikytais pavidalais prisistato senųjų mitų veikėjai. Būtent naujosios ikonografijos paradoksalumas, prasių apvertimas aukštyn kojomis, šokiruojantis neįprastumas ir sukuria naują senojo-naujojo (ezoterinio) tikėjimo, mitofilosofijos ar mitologizuotos natūrfilosofijos aiškinimų prisodrintą erdvę.

Apibendrinimas

Taigi naujosios pozityvistinės retorikos ir ikonografijos mitopozityvistinė erdvė, prisimenant, pavyzdžiui, J. M. Charcot isterinės neurozės ikonografiją arba Hyppolute'o Baraduco eterinių vibracijų (sielos) fotografijas, kuriama pasitelkiant vaizdinius plačiąja prasme – mitų antikinės natūrfilosofijos, galbūt iš dalies nesąmoningai krikščioniškosios ikonografijos ir tuo metu jaunos medijos – fotografijos – galimybes.

Paradoksaliai vaizduotės surežisuotas Vaizdinys nėra traktuojamas kaip betarpiškai kylantis iš metafizinės terpės ar metapsichinės tamsos, dieviškosios ar mitopatologinės nežinomybės chaoso; didžiąja dalimi *vaizduotės sukurtą Vaizdinį* – pieštą, tapytą, fotografuotą, aprašytą tematiškai, tiek Charcot, tiek Baraducas, tiek daugelis to meto (para)mokslininkų, (para)psichologų suvokė kaip „objektyvų tikrovės stebėjimo įrankį“, kurio pagalba išryškinamos iki tol nepastebėtos eterinės psichovibracijos, esminiai nozologiniai „psichopatologijos“ ir kitų (ne)būties lygmenų bruožai.

Tačiau *vaizdiniui* ir senojo pasaulio turinių pripildytai *sąvokai*, kitaip sakant, *(para)istorinei vaizduotei*, suteikiamos

12 Charcot, J. -M. et Richer, P. *Les Démoniaques dans l'art*. Paris: Adrien Delahaye et Émile Lecrosnier ed., Place de L'Ecole-de-Medecin, 1887, p. III–XII.

naujosios pozityvistinės mitologijos pro-vaizdžio, gimdytojo regalijos. (Para)mokslinė medija (biometrinis, ikonografinis ir t. t. metodai), turinti atlikti tarpininko vaidmenį, tiesiog sutampa su galutiniu tikslu – objektu. Vaizduotė, medija ir vaizdinys, turintys parodyti, atskleisti iki tol mistifikuotus būties slėpinius, galų gale ir tampa *naująja būtimi savyje*.

Šioje „naujų kategorijų“ būtyje reaktualizuojama sielos problematika, tiriama kosmogoninių jėgų įtaka ir jos veikimas žmogaus kūne. Galima sakyti, jog bandoma moksliskai įrodyti žmogaus dvasios arba kaip dažnai ezoterikoje – astralinio kūno, auros ir panašių siurrealių kūno ir sielos jungčių, jų pavidalų egzistavimą. Nuostabu tai, kad XIX a. antrosios pusės filosofinis materializmas, kuriame susipynę moksliniai, paramoksliniai, pseudomoksliniai, psichologiniai, ezoteriniai, parareliginiai ir paraestetiniai lygmenys, yra nuoširdus tikėjimas nešališku moksliniu objektyvumu, tariamai triuškinant visus klasikinio idealizmo „prietarus“ ir tuo pačiu kartojant daugelį antikinės natūrfilosofijos, klasikinio idealizmo, papil-

dymo okultizmo prieskoniais, maksimas apie sielą ar protingą kosminę jėgą.

Pozityvistinė vaizduotė naujai įprasmino beveik tiesioginį ryšį tarp senųjų demoniškų jėgų, persofinikuojamų, pavyzdžiui, antikiniame mite apie Hadą, tam tikrų dievybių ir tų patogeninių eterinių vibracijų, kurias apskaičiavo, užfiksavo, vizualizavo (tariamai „pagavo“ naujausiais moksliniais aparatais).

Hyppolite'as Baraducas atlieka savotišką mitoreversinį žingsnį, iš tiesų, ne tiek pripažindamas tam tikrų mitologinės ar krikščioniškosios retorikos faktų pagrįstumą, kiek jas nesąmoningai ir paradoksaliai reabilituodamas neva juos *demaskuojant* ir *neigiant*.

Taigi, šiuo atveju, senųjų okultinių mokymų dvasia, platonizmo ir aristotelizmo retorika, pavyzdžiui, kaip ir viena pagrindinių kategorijų antikoje – *eteris* (kaip pirminė būties ir sielos materija) – savitai transformuojama ir prikeliamą naujam gyvenimui paradoksaliajoje pozityvistinės „teosofijos“ doktrinoje, sistemoje, savitai atgaivinančioje, įkraunančioje galingos pozityvistinės vaizduotės „akumuliatorių“.